

פרד"ס כינור דוד

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

מס'

פרשת וישלח - עפ"י הפשט

"וישלח יעקב מלאכים לפניו וכו' " (פרק לב' פס' ד')

בסיום הפרשה הקודמת "ויעקב הלך לדרכו, ויפגעו בו מלאכי אלוקים, ויאמר יעקב כאשר ראה מחנה אלוקים זה ויקרא שם המקום שהוא מחניים", יש לשאול, מדוע הכתוב פתח במחנה וסיים במחניים?

רש"י פירש: מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ, מחניים- של חוצה לארץ שבאו עימו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו, ובה ליישב לשון רבים מחנים אבל יש ביאור נוסף: יש לאדם שני סוגי מלאכים, מלאכי אלוקים- שמלווים את האדם, כנזכר כאן, ואלו מיכאל, גבריאל, רפאל וכו'. כמו שמצאנו אצל אברהם אבינו. ויש מלאכים הנבראים מהמצוות שהאדם עושה. לכן סיים מחניים. דהיינו, שני סוגים. וכאשר מתחילת פרשת וישלח כתוב "וישלח מלאכים", צריך לדעת איזה מהם שלח, ולכן כתב "לפניו"- דהיינו אלו שנמצאים עמו תמיד. כלומר מלאכי המצוות, ולא מלאכי אלוקים שנאמר שהם "ויפגעו בו", לשון עראי ולא לשון קבע. ושלח את אותם המלאכים שנבראו מהמצוות, וזה כוונת רש"י "מלאכים ממש".

"ויצו אותם לאמר: כה תאמרון לאדוני"

צריך לעצור כאן, וכוונתו לאבינו שבשמים שיאמרו לו אותם מלאכי אלוקים, "עם לבן גרתי" דהיינו תרי"ג מצוות שמרתי, ואותם המלאכים שנבראו מהמצוות שלח לעשו, וכוונתו להמשך הפסוק שלאחר מכן "ויהי לי שור וחמור", דהיינו, בדברים גשמיים שהצלחתי לצאת מבית-לבן עם כל הרכוש הזה, בשביל להראות את כוחו כדי שיפחד ממנו עשו.

"וישם את-השפחות ואת-ילדיהן, ראשונה, ואת-לאה וילדיה אחרונים, ואת-רחל ואת-יוסף אחרונים" (פרק לג' פסוק ב')

רמז לעתיד לבוא איך יראה סדר החשיבות בדור, דהיינו השפחות וילדיהן ראשונים כנגד הערב רב שהם בכח השלטון, לאה וילדיה שהם כנגד שאר העם שומר מסורת ולא חולק על ה', ורחל ויוסף אחרונים כנגד התלמידי-חכמים שהם אחרונים, כמו שכתוב (מסכת סנהדרין צז' וסוטה מט'): "ירא חטא ימאסו, חכמת סופרים תסרח".

"ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו, ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר" (לד-כה)

שמעון ולוי הורגים עשרים וארבע אלף בעירם של שכם וחמור. אותם אנשים מאחר ומלו, שבו בגלגול כיהודים לאחר מכן בשבטו של שמעון. ובמעשה של זמרי בן סלוא נהרגים משבטו עשרים וארבע אלף. ושוב אותם אנשים שבים בגלגול, אולם כעת כתלמידי רבי עקיבא, הם מתקנים את גלגולם הקודם אולם הפעם הם מתים על כך שלא נהגו כבוד זה בזה.

בברכת שבת שלום
הרב אורי פולק שליט"א

כאן השבת:

א. "עם לבן גרת"- כלומר, אע"פ שהייתי בבית-לבן קיימתי תרי"ג מצוות.

ב. "ואחר עד עתה"- וא"ת אם שקיימתי המצוות בא להלחם עמי, ואחר עד שיעבור עתה כלומר ע-70 שנים של גלות בבל. ת-400 שנים של גלות מצרים. ה-5 אלפים שנים גלות, ויבא האלף השישי שהם ימות המשיח, ואח"כ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"

ג. "ויהי לי שור וחמור"- ולא הזכיר מינים אחרים, אלא לרמז על יוסף שהוא שור, כדכתיב: "בכור שורו הדר לו" שטנו של עשו, כדכתיב: "והיה בית-יוסף לאש ובית-עשו לקש". ולרמז על יששכר שהוא חמור גרם שעוסקים בתורה לקיים: "הקול קול יעקב" בבתי-מדרשות.

ד. "לי שור"- לי בגמ' 40. שור בגמ' 506. $546=506+40$. שנולד בגמ' עולה 390, יוסף בגמ' עולה 156. $546=390+156$

ה. שור בגמ' 506. קרן בגמ' 350. יוסף בגמ' 156. $506=156+350$.

ו. "הצילני נא מיד"- ר"ת המן. רמז להמן שרצה להכות אם על בנים. כדכתיב: טף ונשים. וכן מוזכר כאן אותיות מיד, גמ' 54. כמניין דן פעמים המן המוזכר במגילה.

ז. מנחה- בגמ' 103. כמניין אבנים. שהמנחה היא תפילה לה', ותפילה נעשית ע"י כ"ב אותיות התורה, שמתחברים לתיבות, וידוע שאותיות נמשלו לאבנים.

ח. "עיזים 200, תישים 20, רחלים 200, ואלים 20, גמלים מניקות ובניהם 30, פרות 40, ופרים 10, אתונות 20, עיירים 10"- $550=200+200+20+20+30+10+40+20+10$, כמניין "תיקן" קורבנות. ובסיום כל אחד, כתובה אות הסופית מ', בסה"כ יש 8 תיבות המסתיימות באות מ'.

כנגד 8 מלכי אדום, שנאמר: "לפני מלך מלך בישראל". ועוד טעם נוסף, רמז שהביא לו את כל הקורבנות בעלי מומים בכדי שלא יוכל להקריבם.

ט. "ויאבק" בגמ' 119. כמניין "כסא הכבוד", כסא 81, הכבוד 37, עם הכולל $119=81+37+1$. מלמד שהעלו אבק שהגיעה עד כסא הכבוד.

י. "איש עמו"- איש 311, עמו-116. סה"כ $427=311+116$. בגמ' עשו אדום, עשו=376, אדום=51, $427=51+376$.

יא. "ויאבק איש עמו"- סופי תבות, קשו. ע"ש בית-עשו לקש. שכתוב והיה בית-יוסף לאש ובית-עשו לקש.

יב. "ויגע בכף ירכו"- כיוון שיעקב לקח את הבכורה מעשו, רצה לפוסלו מהכהונה, כיוון שבעל מום לא יכול לעבוד ככהן. "וכף ירכו" בגמ' "לפוסלו מהכהונה".
וכף-106, ירכו-236. סה"כ 342 עם הכולל 343.
לפוסלו-212. מהכהונה-131. $343=212+131$.

יג. "וישקהו"- עם נקוד למעלה, שכיוון לנושכו. ישקהו- אותיות שק ה-ו-י-ה. כמו שבזמן המן, מרדכי יצא ושקו בשביל לבטל את הגזרה וזהו שק ה-ו-י-ה. ובשעה שבא לנושכו, צווארו הפך לשיש. שיש בגמ' 610, עם 3 אותיות כמניין תרי"ג שאמר ללבן "עם לבן גרתי".

יד. שיניו- בגמ' 376, במג' עשו 376. כמו שמוזכר בהגדה, כנגד הרשע "אף אתה הכהה את שיניו".

עפ"י הדרש מדרש רבה

"וישלח יעקב מלאכים" - מלאכים אלו שלוחי בשר ודם. רבנן אמרי מלאכים ממש. א"ר חמא בר חנינא: הגר שפחת שרי היתה ונזדמנו לה חמישה מלאכים, זה שהוא אוהבו של בית על אחת כמה וכמה. ומה אליעזר שהיה עבד ושל בית נדווגו לו כמה מלאכים, זה שהוא בית אוהבו על אחת כמה וכמה. א"ר יוסי: יוסף קטן של שבטים היה ונדווגו לו שלשה מלאכים, הדא הוא דכתיב (בראשית לז): "וימצאהו איש וישאלהו האיש ויאמר האיש", זה שהוא אביהן של כולן על אחת כמה וכמה לפניו לזה שבא שעתו ליטול המלכות לפניו. ר' יהושע אמר: שלח פורפירא וטלקיה קודמוהי, א"ל: אין שני זרזירים ישנים על דף אחד. "אל עשו אחיו" - אע"פ שהוא עשו הוא אחיו. "ארצה שעיר שדה אדום" - הוא אדום ותבשילו אדום וארצו אדומה גבוריו אדומים לבושו אדומים ופורע ממנו אדום. בלבוש אדום הוא אדום (בראשית כה) "ויצא הראשון אדמוני", תבשילו אדום "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה", ארצו אדומה (שם) "ארצה שעיר שדה אדום", גבוריו אדומים (נחום ב): "אנשי חיל מתולעים וגו'", ופורע ממנו אדום (שיר ה): "דודי צח ואדום", בלבוש אדום (ישעיה סג): "מדוע אדום ללבושך".

"וישלח יעקב מלאכים" - זהו שנאמרה ברוח הקודש על ידי שלמה מלך ישראל (משלי י): "ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה חמס". כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה? לא אמרו אלא כנגד יעקב ועשו. ברכות לראש צדיק - זה יעקב, ופי רשעים יכסה חמס - זה עשו הרשע. אשריהם הצדיקים שמתברכין בארץ ומתברכין בשמים וכך היא המדה שנאמר (ישעיה סה): "אשר המתברך בארץ יתברך באלוקי אמן" להודיעך שכל הברכות שבירך יצחק את יעקב כנגדו ברכו הקב"ה מלמעלה. יצחק אמר לו (בראשית כז): "ויתן לך האלוקים מטל השמים וגו'", והקדוש ברוך הוא ברכו בטל ומטר שנאמר (מיכה ה): "והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כטל וגו'". יצחק אמר לו: "ומשמני הארץ", והקב"ה ברכו בתבואה שנאמר (ישעיה ל): "ונתן מטר זרעך אשר תזרע את האדמה". יצחק אמר: "יעבדוך עמים", והקדוש ברוך הוא אמר לו (שם מט): "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך". יצחק אמר לו: "הוה גביר לאחריך", והקב"ה אמר לו ע"י משה (דברים כז): "ולתתך עליון על כל הגוים" הא למדת שכל הברכות שברכו יצחק מלמטה ברכו הקדוש ב"ה מלמעלה. ואף רבקה אמו ברכתו כנגדן שנאמר (תהלים צא): "יושב בסתר עליון", וכך אמרה לו: "כי מלאכיו יצוה לך וגו'", כיון שאמרה לו בלשון הזה ברכתו רוח הקודש "יקראני ואענהו וגו'". וכי מאחר שברכו הקדוש ברוך הוא אביו למה חזר וברכו, שנאמר (בראשית כח): "ויקרא יצחק את יעקב ויברך אותו"? אלא שראה יצחק ברוח הקודש שעתידין בניו להגלות לבין האומות, אמר לו: בא ואברך ברכות של גלויות שיחזור עליך הקב"ה ויקבצך מבין הגלויות. ומה הן הברכות? (איוב ה) "בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע" (שם) בשוט לשון תחבא "ולא תירא משוד כי יבא לשוד ולכפן תשחק ומחית הארץ אל תירא" לכך נאמר ברכות לראש צדיק:

"וישלח יעקב" - (תהלים קמ): "אל תתן ה' מאוויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה", אמר לפניו: ריבון העולמים אל תתן לעשו הרשע מחשבות לבו מהו זממו אל תפק. אמר לפניו: ריבון של עולם, עשה לו זמם לעשו הרשע כדי שלא תהא לו נחת רוח שלמה. ומה זמם עשה לו הקדוש ברוך הוא לעשו הרשע? א"ר חמא בר חנינא: אלו בני ברבריא ובני גירמאניאה שאדומיים מתייראין מהם. ד"א: "אל תתן ה' מאוויי רשע", אמר לפניו: ריבון העולמים, כשם שהיתה בדעתו של לבן לעשות עמי רעה ולא עזבתו אף מחשבות של עשו אחי שמחשב עלי להרגני הפר רעתו. זה אחד משלשה בני אדם שחשבו רעות ולא עמדו בידן: עשו וירבעם והמן. עשו שנאמר (בראשית כז): "ויאמר עשו בלבו", בירבעם כתיב (מלכים א יב): "ויאמר ירבעם בלבו" בהמן כתיב (אסתר ו): "ויאמר המן בלבו". מהו "ויאמר עשו בלבו"? אמר: קין הרג את אחיו ולא עשה לו המקום כלום וסוף שהוליד בנים אחרים וירשו עמו את העולם. אבל אני אהרוג את יצחק אבי תחלה, ואחר כך אהרוג את יעקב אחי, ואירש את העולם לבדי. שנאמר (בראשית כז): "יקרבו ימי אבל אבי" אמר אקרב אבלו של אבא קודם ואח"כ ואהרגה את יעקב אחי ולא הספיק הקב"ה בידו לכך נאמר: "אל תתן ה' מאוויי רשע".

"וישלח יעקב מלאכים" - בוא וראה מה כתיב למעלה מן הענין (שם לב): "ויאמר יעקב כאשר ראם", כמה היה מחנה אלוקים? שני אלפים רבוא ממלאכי השרת. שנאמר (תהלים סח): "רכב אלוקים רבותים אלפי שנאן ה' בם סיני בקודש". "ויקרא שם המקום ההוא מחנים" - שתי מחנות, מלמד שנתנו לו ליעקב ארבעת אלפים ריבוא מלאכי השרת ונדמו לחיילות של מלך, מהן לובשי ברזל, ומהן רוכבי סוסים, ומהן יושבי קרנות. פגע בלובשי ברזל, אמר להם: משל מי אתם? אמרו לו של יעקב. פגע ברוכבי סוסים, אמר להם: משל מי אתם? אמרו לו של יעקב. פגע ביושבי קרנות, אמר להם: משל מי אתם? אמרו לו של יעקב. שנא': "מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי?", ואף יעקב היה מזכיר לעשו שמו של הקדוש ברוך הוא ליראו ולבהלו, שנא': "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלוקים". משל לאחד שזימן את חברו לסעודה, והכיר בו שהיה מבקש להרגו. אמר: דומה טעם תבשיל זה כטעם אותו תבשיל שטעמתי בבית המלך. אמר ידע ביה מלכא מסתפי ולא קטליה. אף כך יעקב, כיון שאמר לעשו: "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלוקים" אמר עשו הרשע: הגיעו הקב"ה לכבוד הזה שוב איני יכול לו

"וישלח יעקב מלאכים" - למה שלח יעקב אצלו שלוחים? אלא כך אמר: אשלח לו שלוחים, אם יחזור בתשובה, אמר להם: אמרו לו אל תאמר יעקב כדרך שיצא מבית אביו הוא עומד, שנאמר: "כי במקלי עברתי וגו'", "ויצו אותם לאמר", אמרו לו: אל תאמר כשיצא מעמך נטל בידו כלום מתפיסת הבית אלא בשכרי קניית כל הללו. בכחי, שנאמר: "ועתה הייתי לשני מחנות". באותה שעה שקרא יעקב לעשו אדוני, אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני 8 פעמים - חייך אני מעמיד מבניו שמנה מלכים קודם לבניך, שנאמר: "ואלה המלכים אשר מלכו וגו'", אמר להם: אמרו לו אם לשלום אתה מתוקן אני כנגדך, ואם למלחמה אני כנגדך. יש לי גבורים בעלי גבורה וזרוע שאומרים לפני הקב"ה דבר והוא עושה להם רצונם שנאמר: "רצון יראיו יעשה" לפיכך בא דוד ליתן שבח וקלוס לפני הקדוש ברוך הוא שעזרו בברחו מפני שאול, שנאמר (שם יא): "כי הנה הרשעים ידרכון קשת". מה כתיב אחריו (שם): "כי השתות יהרסון, צדיק מה פעל?", אמר לפניו: ריבון העולמים, אם רחקת ונטשת את יעקב שהוא משתיתו ויסודו של עולם, שנאמר (משלי י): "וצדיק יסוד עולם", צדיק מה פעל? על אותה שעה נאמרה (תהלים כ): "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר".

"ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"

ובזה תבין מאמר לרבותינו ז"ל, שאמרו: תני בר קפרא, כל הקורא לאברהם אברם, עובר בעשה. שנאמר: "והיה שמך אברהם". ר' אליעזר אומר: עובר בלאו, שנאמר: "ולא יקרא עוד שמך אברם". ואיתא במ"ר, ודכותה כל הקורא לישראל יעקב, עובר בעשה, תני לא שיעקר שם יעקב, אלא "כי אם ישראל יהיה שמך", ישראל יהיה עיקר, ויעקב טפילה.

והענין הוא, כי הה' שנתווספה באברהם, היא הוראת ה' חסדים, שנתפשטו בז"א (שהוא כנגד אברהם איש החסד). והנה אינם פרצוף בפני עצמם, אמנם הם בחינת חסדים שבדעת דז"א, ולעולם אינם חסרים ואינם משתנים. אבל יעקב או ישראל, הם בחינת פרצופים משונים זה מזה, כי לפעמים הז"א יש לו פרצוף דקטנות, ונקרא יעקב (כמו שכתוב בעמוס: "מי יקום יעקב כי קטן הוא"). לפעמים יש לו דגדלות, ונקרא ישראל (ישראל אותיות לי-ראש, כמו שמצאנו אצל יעקב, כאשר היה חולה: "וַיֵּגֶד לְיַעֲקֹב--וַיֹּאמֶר, הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלַי; וַיִּתְחַזֵּק, יִשְׂרָאֵל, וַיֵּשֶׁב, עַל-הַמֶּטֶה").

הפסוק פותח ביעקב ומסיים בישראל, כיוון שכאשר יעקב היה חולה נקרא בשם זה מבחינת קטנות, ולכן חולה. וכאשר יוסף בא לבקרו- משפיע עליו מבחינת גדלות ואז מקבל מבחינת המוחין שהם בראש ונקרא ישראל שהם אותיות לי-ראש ואז הוא בריא), והוא משתנה כפי הזמנים כנודע.

ולכן יצדקו בו ב' השמות, יעקב, או ישראל, כל אחד כפי זמנו. ובזה נתבאר טעם, היותו נקרא בחיר שבאבות, כי אברהם ויצחק, הם חלק פרטי מן הדעת דז"א, או חסדים (אברהם), או גבורות (יצחק). אבל יעקב וישראל, הוא כללות פרצוף ז"א בקטנותו או בגדלותו וכנזכר. ולכן נקרא בחיר שבאבות:

"ותצא דינה בת לאה"

(מזולתו) כבר ידעת מה שאמרו חז"ל, על פסוק: "ואחר ילדה בת", שהיה בן, וע"י תפלת לאה, חזרה והיתה בת. נמצא, כי לאה גרמה לדינה שתהיה בת, ולכן נקראת בת לאה, ולא בת יעקב. גם זה סוד, היות כתוב בדינה נער זכר, וקרינן נערה, כי תחלה היתה נער זכר, ואח"כ נהיתה נערה נקבה. והנה דינה, רמז למלכות עליונה. ושכם בן חמור החוי, לשון חויא, הוא נחש הקדמוני, שהטיל ארס בחוה הראשונה, אשר כל חשקו ותאוותו תמיד להדבק בבית יעקב העליונה. (ע"כ מזולתו):

"והארץ הנה רחבת ידיים לפניכם"

שמעתי ממורי ז"ל כי ר"ת רחב"ת הוא, ר' חנינא בן תרדיון. ונלע"ד חיים, שהכוונה היא, ע"ד מה שנתבאר אצלנו, בענין לוט, וכענין חטאו של אדם הראשון, כי כל הנשמות נתעשקו בסטרא אחרא, ונתערבו טוב ברע. ואפשר כי נשמת ר' חנינא בן תרדיון, היתה אז מעורבת בקליפות דשכם בן חמור החוי, ומכאן לקח את דינה בתו של יעקב. ולכך נהרג, כדי להתלבן. ולכך גם נגזרה גזירה על אשתו, שתשב בקובה של זונות משום "ותצא דינה בת לאה", כי ע"י יציאתה, עינה אותה שכם, כנלע"ד. ועיין בשער הגלגולים:

"ויהי בצאת נפשה כי מתה וגו'"

(מזולתו) כבר הודעתך, כי יש מ"ד (מיין דוכרין- שהוא טיפת הזכר), והם ה' חסדים דאבא. ומ"ן (מיין נוקבין- שהוא טיפת הנקבה), והם ה' גבורות דאימא. והנה בבנימין יש בו שני בחינות אלו, כי יש בו ה' גבורות שמאליות, הבאות מאימא. וכנגדם קראתו רחל, בן אוני, שהם צד הגבורות הקשות, והיותה נקבה קראתו על שמה, כי כאמא בתה, ולכן אוני בגימטריא בינה. אבל אביו יעקב, נגרר אחר אביו חכמה, וקראו בנימין, ע"ש הה' חסדים ימניים, הבאים לו מאבא, וזהו בן ימין. (ע"כ מזולתו):

ידוע שביום חתונת האדם, בפעם הראשונה שמקיים מצוות פריה-ורביה, נותן באשתו בחינה שנקראת הוא רוחא, שהוא מספר הילדים העתידיים להוולד להם, וגם נותן לה את נפשה, שהוא חיותה (ועד יום חתונה, היא חיה בכח החיבור שהיה בינו לבינה בעולמות העולמים) וכאשר נגמרת בחינת ההוא רוחה לא יכולה האשה להביא עוד ילדים, ורחל קיבלה במספר ההוא רוחא רק ילד אחד שהוא יוסף, והיות ורצתה שבט נוסף, מסרה את נפשה כדי שיוולד בנימין, וזהו: "ויהי בצאת נפשה כי מתה".